Panaszlevelek szerkezetének gépi felismerése

Bártházi Eszter[1,2⋆], Héder Mihály[3,4]

[1] MTA SZTAKI Géppel Támogatott Megértés Kutatócsoport, barthazi@sztaki.hu
[2] SZTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Elméleti Nyelvészet Program
[3] MTA SZTAKI Internet Technológiák és Alkalmazások Központ, mihaly.heder@sztaki.hu
[4] Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Filozófia és Tudománytörténet Tanszék

1. Bevezetés

Kutatásunk célja egy olyan rendszer fejlesztése, amely egy adott intézmény ügyfélszolgálatára beérkezett panaszlevelek megbízható tartalmi kivonatolására képes, majd ennek továbbfejlesztéseképpen dialógus formájában képes segítségére lenni a panaszos ügyfeleknek. Természetesen nem célunk az ügyfél–ügyintéző kapcsolatot pusztán ember–gép kommunikációra korlátozni, ennek megvalósíthatósága amúgy is kétséges, a cél az, hogy az ügyintézők dolgát segítendő a gép olyan mértékű segítséget nyújtson az ügyfélnek, amelyben még biztonsággal kompetensnek tekinthető.

A hivatalos levelezésnek megvan a maga formátuma, vannak elvárások a szerkezetére, tartalmára, valamint a szókincsére vonatkozóan. A korpuszt alkotó, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium ügyfélszolgálatára érkezett panaszlevelek[5] azonban olyan szabadon alkotott dokumentumok, amelyek írásakor a levélírók az esetek nagy részében nem követték a megalkotásukra vonatkozó szokásos „előírásokat". Ennek megfelelően a levélírók leveleikben nem kizárólag a megoldásra váró problémájukra szorítkoznak, a leveleket hétköznapi nyelvhasználat, a szakkifejezések rendszertelen és pontatlan használata, valamint zavaros megfogalmazás jellemzi. A zavaros megfogalmazás, valamint a többletinformációk a gép számára inkonzisztens információt jelentenek, amely jelentősen megnehezíti, ha nem ellehetetleníti a levelek megfelelő tartalmi kivonatolását. A humán nyelvhasználó számára ez nem jelent problémát, hiszen korábbi tapasztalataira hagyatkozva, valamint a diskurzuskontextus feldolgozásával képes megfelelő kontextust építeni az információk értelmezéséhez. Azt szeretnénk, ha a gép is képes lenne rendszerezni ezeket az inkonzisztens információkat azáltal, hogy kontextust, és egyúttal egyfajta interpretációt tudna rendelni hozzájuk. Ennek érdekében a panaszleveleket kisebb részekre, úgynevezett szerkezeti egységekre osztottuk, úgymint Bemutatkozás, Probléma, Lezárás stb. A szerkezeti egységek

⋆ Ezúton szeretném kifejezni hálás köszönetemet Németh T. Enikőnek és Vámos Tibornak a tanulmányhoz fűzött értékes megjegyzéseikért és támogatásukért.
[5] A korpuszért külön köszönet illeti dr. Vörös Editet, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok Osztályának vezetőjét.

a bennük előforduló nyelvi információk kontextusaként szolgálnak, a tartalmi kivonatolás pontosságát pedig azáltal növelik, hogy jelölik, hogy milyen típusú információt hol érdemes keresni a levelekben, például a levélírót azonosító adatokat a Bemutatkozásban stb. Jelen tanulmányban azt szeretnénk bemutatni, hogy a gép számára milyen felszíni jellemzők állnak rendelkezésre, amelyek alapján a szerkezeti egységeket felismerheti.

A tanulmánnyal ugyanakkor arra is szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy az emberek által szabadon alkotott, szerkezeti megkötésektől mentes dokumentumok kivonatolása esetén a szózsákmodell puszta alkalmazása feltehetőleg nem mindig vezet megfelelő eredményre.

A tanulmány felépítése a következő. A Bevezetést követően a 2. pontban bemutatjuk a szerkezeti egységeket, ezt követően pedig a 3. pontban azokat a jellemzőket, amelyeket a szerkezeti egységek azonosítása során figyelembe vettünk, továbbá az azonosítás sikerességének mértékéről számolunk be, valamint arról, hogy milyen elképzelésünk van még az eredmények további javítására, a hatékonyság növelésére. A 4. pontban összefoglaljuk a tanulmány eredményeit, végül a tanulmányt a Hivatkozások listája zárja.

2. A szerkezeti egységek

A levelek szerkesztésére vonatkozóan megfigyelhető, hogy az esetek nagy részében bár a levélíró feltehetőleg a legjobb tudása szerint fogalmazza meg panaszát, gyakran keveredik a hétköznapi és az egyes szakterületekre jellemző nyelvhasználat. A szakterminusok használata gyakran pontatlan, jelentése van, hogy eltér az adott szakterületen belül használatos jelentéstől. A levelek megfogalmazása zavaros, rendezetlen, és a levelek nagy hányadban tartalmaznak olyan információkat, amelyeknek a további érdemi ügyintézésben nincs szerepük. A levelek szerkezete sem egységes, sok esetben nem felel meg a hivatalos levelekkel szemben támasztott általános szerkezeti elvárásoknak. Ennek feltehetően a levélírók iskolázatlansága és alacsony társadalmi státusza az oka, bár erre vonatkozóan nem állnak adatok a rendelkezésre, mivel a korpuszt a kutatócsoport anonimizálva kapta.

A problémát az 1. ábra szemlélteti, amely egy panaszlevelet reprezentál. A panaszlevélben megfigyelhető, hogy a levél írója azt kéri, hogy értesítsék a Franciaországban élő nagybátyját megromlott egészségi állapotáról, ugyanakkor a levélben számos olyan téma is felmerül, amely a további intézkedések szempontjából irreleváns, mint ebben az esetben az arra vonatkozó információ, hogy az édesapja hogy bánt vele gyermekkorában, valamint, hogy az egyik fia a levélírás idején épp börtönbüntetését tölti.

Annak ellenére, hogy a levelek szerkezete nem egységes, mégis megfigyelhetőek olyan szerkezeti részek, amelyek a korpuszban következetesen visszatérnek, és amelyekből az egyes levelek felépülnek. A korpusz tanulmányozása alapján az alábbi tizenegy szerkezeti egységet szükséges megkülönböztetni:

1. **Megszólítás**: a levélíró azt fejezi ki valamilyen módon, hogy kinek szánja levelét, azaz kitől vár megoldást a problémájára, pl. Tisztelt [személynév/ti-

s 29. levél .
s Tisztelt Minisztérium A nevem Person édesanyám neve Name Apám Name volt .
s Az édesanyám itt halt meg Magyarországon 28 éves volt .
s Sajnos én genetikailag örököltem egy súlyos betegséget erős fájdalmaim vannak izom ízületi gyulladás mivel gyermekkorom óta depresszióban szenvedek ez súlyosbítja a betegséget .
s Az immunrendszerem elhagyott 2 éve klimaxolok ez felgyorsította a folyamatot .
s 67%-os rokkant vagyok egy középiskolás fiammal élek önkormányzati bérlakásban Gyulán .
s A másik fiam Name Gyulai börtönben van ez is nagyon elszomorítja a lelkemet .
s Nem sajnáltatni szeretném magamat csak az lenne a kérésem , hogy szóljanak a Francia Nagykövetségen ha tudnak segítsenek nekem .
s A bácsikámat Name értesítsék , hogy beteg vagyok .
s Én mostoha gyermeke vagyok ennek az országnak nem én akartam ide jönni apán hozott ide minket és nem engedte , hogy édesanyámmal visszamenjünk .
s És édesanyámnak emiatt megszakadott a szíve .
s A férjem 2000-ben rákban meghalt .
s Én mindig becsületesen éltem és sokat dolgoztam Angol Női szabó szakmámban és még betanított lakatosként is dolgoztam a Gyulai Mezőgépnél 10 évig .
s Kérem önöket legyenek szívesek megmondani nekik és sajnos nem beszélem a Francia nyelvet apám nem engedte a rossz gyermekkorom miatt nem is lett volna rá módom .
s Apám vadállat módra nevelt bennünket .
s Nekem az volt a legnagyobb bűnöm , édesanyámra nagyon hasonlítok .

1. ábra. Egy panaszlevél, amely az IM ügyfélszolgálatára érkezett

tulus/szervezet/stb.] (a szögletes zárójelben lévő kategóriák absztrakt címkéket jelölnek, amelyek a levelekben természetesen a konkrét beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi elemekkel vannak kitöltve);

2. **Bemutatkozás**: a levélíró (ideális esetben) megadja mindazokat az adatokat, amelyek a kizárólagos azonosításához szükségesek, pl. Alulírott [személynév]. . . ;
3. **Cél**: a levélíró még a panasza ismertetése előtt röviden, néhány szóban, vagy egy mondatban kifejezi, hogy milyen területen vár segítséget, pl. Tárgy: nyugdíjügy;
4. **Probléma**: a levélíró azt a problémáját részletezi, amelynek kapcsán megoldást vár az IM részéről;
5. **Javaslat**: a Probléma alternatívája, erre abban az esetben találunk példát, ha a levélíró nem egy adott probléma megoldását várja a minisztériumtól, hanem ő maga tesz egy javaslatot valamivel kapcsolatban;

6. **Elismerés**: a levélíró elismerését fejezi ki a levél címzettjének eddigi tevékenységével, eredményeivel kapcsolatban, pl. Engedje meg, hogy gratuláljak...;
7. **Egyéb körülmények**: a levélíró a problémájához szorosan nem, vagy egyáltalán nem kapcsolódó egyéb problémáját, életkörülményeit, egészségügyi állapotát stb. ecseteli;
8. **Elvárás**: a levélíró azt fogalmazza meg, hogy milyen viselkedést, intézkedést vár el az ügyintéző részéről, pl. Kérem, hogy a fentiek alapján...;
9. **Köszönet**: a levélíró megköszöni az eddigi intézkedést, türelmet, illetve előre is megköszöni a további intézkedéseket, pl. Előre is köszönöm, hogy válaszlevelével megtisztel;
10. **Lezárás**: a levélíró egy adott formulával befejezi a levelét, pl. Minden jót!
11. **Csatolmányra hivatkozás**: a levélíró a levél egy mellékletére hivatkozik, pl. Mellékelten megküldöm kérelmemet.

A nyelvészeti pragmatikai, valamint a számítógépes pragmatikai kutatásokban egyre inkább az az uralkodó nézet, hogy a nyelvi és a kontextuális információk együttes figyelembevétele szükséges nem csak a megnyilatkozás-, de a szójelentés megalkotásában is (l. [1,2,3,4,5,6]). A panaszlevelek esetében ilyen kontextuális információ, hogy panaszlevélről van szó, amellyel egy magyar állampolgár az Igazságügyi Minisztériumhoz fordult, de a kellően pontos információkinyeréshez a fent említett, a panaszlevelekre jellemző tulajdonságok miatt ez még nem elegendő. A szerkezeti egységek kisebb, úgymond „minikontextusát" adják a bennük előforduló nyelvi kifejezéseknek.

A kontextus korábbi, statikus értelmezésével szemben annak dinamikus jellegét a pragmatikában először [1] fogalmazta meg. Eszerint a kontextust nem vehetjük előre adottnak, azt az értelmezés során kell felépíteni. A kontextus megnyilatkozásról megnyilatkozásra változik, valamint az egyes kifejezések is egymás kontextusaként szolgálnak az értelmezés során. Vannak továbbá olyan nyelvi mutatók, amelyek segítik a befogadót a megfelelő kontextus felépítésében, és ezáltal a megfelelő interpretáció megalkotásában. A szövegkörnyezet is segíti a kontextus felépítését, hiszen bizonyos kifejezések (együttes) jelenléte leszűkítheti az adott megnyilatkozás értelmezési lehetőségeit. Feltételezésünk szerint a szerkezeti egységek, azaz a „minikontextusok" felismerését ennek megfelelően bizonyos nyelvi kifejezések, azok nyelvtani tulajdonságai, valamint a szerkezetre vonatkozó heurisztikák segíthetik (l. 3. pont).

A szerkezeti egységek tematikus kontextusként szolgálnak a bennük előforduló nyelvi információ értelmezéséhez, azaz arra vonatkozóan szolgáltatnak háttértudást, hogy az adott nyelvi információ az adott kontextusban kire/mire vonatkozik, kiről/miről szól ([7]: 481). A szerkezeti egységek megmutatják, hogy a különböző, a levélíró panaszára, valamint elvárásaira vonatkozó lényegi információk a levél mely részében találhatók, egyszersmind lehetővé teszik a nem lényegi részek elhagyását.

A fent felsorolt szerkezeti egységek természetesen nem minden levélben fordulnak elő teljes repertoárjukban, és a sorrendjük is igen nagy változatosságot mutat az egyes levelekben, ugyanakkor a korpuszban újra vissza-visszatérnek.

A következő pontban a szerkezeti egységek azonosítására vonatkozó, általunk alkalmazott módszereket, valamint ezek eredményességét ismertetjük.

3. A szerkezeti egységek azonosítása: eredmények

A korpusz létrehozása a következőképpen történt: A teljes korpusz 888 panaszlevelet tartalmaz, amelynek 20%-án végeztünk kézi annotálást. Az így annotált 198 levélben jelöltük a szerkezeti egységeket, és absztrakt címkével láttuk el a következő entitásokat: SZERVEZET, TITULUS, SZEMÉLY, JOGHIVATKOZÁS és BETEGSÉG, valamint a helységneveket a rendszer automatikusan felcímkézte. Az annotálással összesen 1384 szerkezeti egységet kaptunk. Minden annotált szerkezeti egységet egy rövid dokumentumként kezelve tehát lett 1384 dokumentumunk, amelyek a szerkezeti egységeknek megfelelő tizenegy kategóriába lettek besorolva. A teljes korpuszt annotáltuk a Szegedi Tudományegyetem által fejlesztett magyarlánc [8] szoftverrel, amely a lemmákat és a POS-tageket adta meg. Egy további előfeldolgozási lépésként kiszűrtük a háromnál kevesebbszer előforduló szavakat és a szokásos stopszavakat is, majd az előfordulási értékeket tf-idf módszer szerint normáltuk. Végeredményként 2750 lemmát kaptunk.

A korpusznak többféle változatát készítettük el. Az első változat kizárólag lemmákat tartalmaz, a második szintén lemmákat tartalmaz, azzal a kiegészítéssel, hogy az igék lemmái el vannak látva igeidő (jelen vs. múlt), valamint igemód (kijelentő vs. felszólító) címkékkel. A harmadik változat szintúgy lemmákat tartalmaz, kivéve, hogy azok helyett a kifejezések helyett, amelyeket az annotálás során absztrakt címkével láttunk el, azok absztrakt címkéje szerepel. A következő kategorizáló megoldásokat alkalmaztuk:

- Döntési fák: itt a J48 és a REPTree algoritmusok szerint C4.5 [9] típusú döntési fákat hoztunk létre.
- Naive Bayes [10] kategorizáló
- SMO [11] kategorizáló

A tanításhoz általában véletlenszerűen kiválasztottuk az adatok 2/3-át, majd a maradék 1/3-dal teszteltünk, néhol azonban tízfordulós keresztvalidációt is végeztünk. A tanításokat a weka [12] keretrendszerrel végeztük.

3.1. Lexikai jellemzők

A kiindulási kísérletünk a korpusz tanítása volt lemmák szerint, minden egyéb információ hozzáadása nélkül, néhány standard módszerrel. A jellemző lemmák tekintetében a J48-as fa teljesített a legjobban, a Köszönet szerkezeti egység a kizárólagos lemmatizálással hozta a legjobb eredményt, 86%-ot,[6] a többi dimenzió csak rontott ezen. A többi szerkezeti egység tekintetében a lemmatizálás azonban önmagában kiemelkedő eredményt nem hozott.

[6] A tanulmányban szereplő százalékos értékek az F-mértékre vonatkoznak.

3.2. Lexikai és szemantikai jellemzők

A következő kísérletünk az volt, hogy a korpuszunkban az absztrakt címkével ellátott szavakat lecseréltük az absztrakt címkének a nevére, tehát például az OTP-t SZERVEZET-re cseréltük minden előfordulás esetén. Ezt a változatot tehát lemmák, illetve egyes lemmák helyett absztrakt címkék alkották. Ez természetesen némileg csökkentette a teljes korpusz lemmáinak számát. Ez a kísérlet már hozott némi javulást, ezzel értük el a legjobb eredményeket az Elvárás, a Lezárás, valamint a Cél tekintetében. Az Elvárás és a Lezárás felismerését az SMO algoritmus javította, míg a Cél felismerését a Naive Bayes, l. 1. és 2. táblázat[7].

1. táblázat. Lexikai és szemantikai jellemzőkre vonatkozó kísérletek eredményei Naive Bayes algoritmussal

TP Rate	FP Rate	Precision	Recall	F-Measure	ROC Area	Class
0.839	0.011	0.839	0.839	0.839	0.97	Bemutatkozas
0.571	**0.007**	**0.727**	**0.571**	**0.64**	**0.931**	**Cel**
0.789	0.007	0.833	0.789	0.811	0.983	Csatolmany
0.47	0.079	0.492	0.47	0.481	0.775	Egyebkorulmenyek
0.556	0.015	0.417	0.556	0.476	0.894	Elismeres
0.794	0.078	0.726	0.794	0.759	0.891	Elvaras
0	0	0	0	0	0.94	Javaslat
0.72	0.02	0.667	0.72	0.692	0.977	Koszonet
0.632	0.051	0.343	0.632	0.444	0.95	Lezaras
0.919	0.008	0.958	0.919	0.938	0.985	Megszolitas
0.621	0.07	0.742	0.621	0.676	0.914	Problema
0.705	0.05	0.719	0.705	0.708	0.913	Weighted Avg.

3.3. Lexikai, szemantikai és grammatikai jellemzők

A lemmák és az absztrakt címkék mellett vizsgáltuk még, hogy az igeidő (jelen vs. múlt) milyen szerepet játszik a szerkezeti egységek felismerésében. Ennek előzménye az volt, hogy a korpusz tanulmányozása során feltűnt, hogy azt a problémáját, amelyre segítséget vár, a levélíró múlt időben ismerteti, míg az Egyéb körülményekben előforduló szánalmas életkörülményekre való hivatkozás gyakran jelen időben történik. Ennek oka feltehetően az, hogy a megoldásra váró probléma általában egy múltban történt eseménynek vagy események sorozatának a közvetlen következménye, és a levélíró ezt az eseményt vagy események sorozatát részletezi a problémája ismertetésekor, míg a levélíró szánalomra méltó életkörülményei esetében inkább azt hangsúlyozza, hogy azok a jelenben is fennállnak, mintegy tetézik a bajt. Ennek megfelelően a magyarlanc által igéknek

[7] Az aláhúzás a 70% fölötti eredményeket jelöli, a vastag betűs kiemelés pedig az adott szerkezeti egység azonosításában elért legjobb eredményt az összes szempontot és eszközt figyelembe véve.

2. táblázat. Lexikai és szemantikai jellemzőkre vonatkozó kísérletek eredményei SMO algoritmussal

TP Rate	FP Rate	Precision	Recall	F-Measure	ROC Area	Class
0.839	0.02	0.743	0.839	0.788	0.977	Bemutatkozas
0.5	0.018	0.467	0.5	0.483	0.814	Cel
0.789	0.009	0.789	0.789	0.789	0.929	Csatolmany
0.576	0.104	0.475	0.576	0.521	0.841	Egyebkorulmenyek
0.556	0.015	0.417	0.556	0.476	0.804	Elismeres
0.814	**0.064**	**0.767**	**0.814**	**0.79**	**0.938**	**Elvaras**
0	0	0	0	0	0.471	Javaslat
0.76	0.013	0.76	0.76	0.76	0.963	Koszonet
0.684	**0.015**	**0.65**	**0.684**	**0.667**	**0.975**	**Lezaras**
0.919	0.023	0.883	0.919	0.901	0.982	Megszolitas
0.586	0.048	0.8	0.586	0.677	0.884	Problema
0.718	0.047	0.729	0.718	0.718	0.916	Weighted Avg.

ítélt tokenek mellé felvettük egy külön dimenzióként, hogy azok múlt vagy jelen idejűek. Az eredmények azonban nem feleltek meg a várakozásoknak, egyik algoritmussal sem hoztak jelentős javulást a puszta lemmatizáláshoz képest. További paraméter volt a szerkezeti egységek azonosításában az igemód, hiszen az elvárásait a levélíró az esetek döntő többségében expliciten és felszólító módban fogalmazza meg, míg a problémáját jellemzően kijelentő módban. Az absztrakt címkék és az igemód a Naive Bayes algoritmussal az Elismerés felismerését javította, ám ebben az esetben is igen gyenge eredményt értünk csak el, 52%-os pontosságot. Az Elismerés szerkezeti egység felismerésének tekintetében azonban ez volt a legjobb eredményünk.

Mind az igeidőnél, mind az igemódnál elmondható, hogy bár a döntési fákban előkelően közel kerültek a gyökérhez, tehát szignifikánsak, a globális pontosságon mégsem tudtak érdemben javítani.

3.4. Lexikai és szerkezeti jellemzők

Ebben az esetben a lemmatizálást kiegészítettük a szerkezeti jellemzők tesztelésével is, úgymint a szerkezeti egységek levélen belüli abszolút elhelyezkedése, valamint a szerkezeti egységek egymáshoz viszonyított elhelyezkedése. Ehhez a következő dimenziókkal egészítettük ki a szerkezeti egységeket:

- CU_START_Q1..4 -> A levél melyik negyedében kezdődik a példány
- CU_START_D1..10 -> Melyik tizedben kezdődik a példány
- CU_LENGHT_Q1..4 -> A 100 százalék hány negyedét teszi ki a szerkezeti egység hossza
- CU_LENGHT_Q1..10 -> A 100 százalék hány tizedét teszi ki a szerkezeti egység hossza
- CU_PRECEDING_Megszolitas, Bemutatkozas, stb: a példány előtt ilyen szerkezeti egységek találhatók

– CU_FOLLOWING_Megszolitas, Bemutatkozas, stb: a példány után ilyen szerkezeti egységek találhatók

Itt több lépésben végeztük kísérleteinket. Vizsgáltuk egyrészt (1) csak a lemmákat és a szerkezeti egység abszolút elhelyezkedését, (2) a lemmákat, a szerkezeti egység abszolút elhelyezkedését és hosszát, valamint (3) a lemmákat és a szerkezeti egység abszolút és relatív elhelyezkedését. Ezek a kísérletek már hoztak jelentős javulást a felismerésben. Az (1) esetben a Naive Bayes algoritmus hozta a Bemutatkozás és a Megszólítás szerkezeti egységek tekintetében a legjobb eredményeket, rendre 89%-os és 96%-os felismerési pontosságot, l. 3. táblázat. Az SMO algoritmus pedig a Csatolmány, valamint az Elvárás szerkezeti egységek felismerési pontosságát maximalizálta, a Csatolmány esetében 89%-ra, míg az Elvárás esetében 79%-ra.

3. táblázat. Lexikai és szerkezeti jellemzőkre vonatkozó kísérletek eredményei Naive Bayes algoritmussal

TP Rate	FP Rate	Precision	Recall	F-Measure	ROC Area	Class
0.867	**0.005**	**0.929**	**0.867**	**0.897**	**0.996**	**Bemutatkozas**
0.722	0.04	0.419	0.722	0.531	0.965	Cel
0.947	0.02	0.667	0.947	0.783	0.991	Csatolmany
0.491	0.072	0.483	0.491	0.487	0.827	Egyebkorulmenyek
0.182	0.009	0.333	0.182	0.235	0.945	Elismeres
0.684	0.053	0.765	0.684	0.722	0.913	Elvaras
0	0	0	0	0	0.081	Javaslat
0.846	0.018	0.733	0.846	0.786	0.992	Koszonet
0.625	0.033	0.4	0.625	0.488	0.982	Lezaras
0.938	**0.003**	**0.987**	**0.938**	**0.962**	**0.994**	**Megszolitas**
0.686	0.068	0.771	0.686	0.726	0.915	Problema
0.722	0.042	0.737	0.722	0.724	0.933	Weighted Avg.

A (2) kísérlet az egyeshez hasonlóan javította a Megszólítás szerkezeti egység felismerését (szintén 96%) a Naive Bayes algoritmus esetében, a Bemutatkozás tekintetében azonban gyengébben szerepelt.

A (3) esetben az Egyéb körülmények és a Probléma szerkezeti egységek tekintetében értünk el maximum pontosságot. Az Egyéb körülmények esetében ez 55%-os pontosságot jelent, míg a Probléma esetében jobb az eredmény, 78%.

3.5. Összevont kategóriák

Érdekesnek találtuk megvizsgálni azt is, hogy a tanítás szempontjából melyek azok a szerkezeti egységek amelyeket könnyen azonosít a gép és melyek azok, amelyeket nehezen, és hogyan lehetne összevonni az egyes szerkezeti egységeket, ha nagy pontosságú, de kisebb felbontású kategorizálásra lenne szükség. A konfúziós mátrix megvizsgálásával az alábbi három csoport esik közel egymáshoz:

Bemutatkozás, Megszólítás, Cél, Csatolmány (BeMegCelCsat) Probléma, Javaslat, Elvárás, Elismerés, Egyéb körülmények (ProElisEgyebElvarJav) Köszönet, Lezárás (KoLe). Ezen csoportokra is lefuttattuk a kategorizáló eljárásokat a lexikai és a szemantikai jellemzők (azaz a lemmák és az absztrakt címkék) figyelembevételével, és nem meglepő módon 90% körüli eredményeket kaptunk. A legjobb eredményt az SMO algoritmussal értük el, minden csoport esetén 85% fölötti pontossággal, l. 4. táblázat.

4. táblázat. Az összevont kategóriák tesztelésének eredményei SMO algoritmussal

TP Rate	FP Rate	Precision	Recall	F-Measure	ROC Area	Class
0.887	**0.056**	**0.881**	**0.887**	**0.884**	**0.925**	**BeMegCelCsat**
0.826	**0.012**	**0.884**	**0.826**	**0.854**	**0.948**	**KoLe**
0.942	**0.092**	**0.935**	**0.942**	**0.938**	**0.93**	**ProElisEgyebElvarJav**
0.913	0.073	0.913	0.913	0.913	0.93	Weighted Avg.

3.6. Az eredmények összegzése

Az egyes szerkezeti egységek felismerésében tehát 90% fölötti pontosságot csak a Megszólítás esetében sikerült elérni, amelynek a megformálása a legkonvencionálisabb módon történik, így ez az eredmény nem is meglepő. A konvencionális formák a mentális lexikonban egy egységként tárolódnak, előre megkomponáltak, így rutinszerűen működtethetők, különösebb kreativitást nem igényelnek a beszélőtől ([13]: 23). 80% fölötti pontosságot értünk el a Bemutatkozás, a Köszönet, valamint a Csatolmány szerkezeti egységek felismerésében, amely szerkezeti egységek (vagy legalábbis egy részük) megformálása szintén erősen konvencionális. 70% fölötti a pontossága a Problémának és az Elvárásnak, 60% fölötti a Célnak és a Lezárásnak és a leggyengébb, azaz 50% fölötti a pontossága az Egyéb körülmények és az Elismerés szerkezeti egységeknek. Könnyen belátható, hogy ezeknek a megformálása már sokkal szabadabb, az egy Lezárást kivéve, amelynek a definíciója feltehetően pontosításra szorul. A Javaslat szerkezeti egységre nem volt példa a tesztadatok között.

Az egyes szerkezeti egységekre lebontva az eredményeket a következőképpen összegezhetjük. A Bemutatkozás szerkezeti egység felismeréséhez a legnagyobb mértékben a lemmatizálás és a szerkezeti egységek abszolút elhelyezkedése járult hozzá, 14%-os javulást hozva az egyedüli lemmatizáláshoz képest. A Cél felismeréséhez az absztrakt címkék megoszlása járult hozzá a legnagyobb mértékben, a lemmatizáláshoz képest szintén 14%-os javulást eredményezett. Az Egyéb körülmények szerkezeti egység felismerését a legnagyobb mértékben a szerkezeti egységek abszolút és relatív elhelyezkedése, valamint hosszúsága és a lemmatizálás javította 11%-kal. Az Elismerés felismerésében a legjobb eredményt az absztrakt címkék és az igemód vizsgálata hozta, a puszta lemmák figyelembevételéhez képeset 10%-os javulást eredményezve, az Elvárás felismerését pedig

az absztrakt címkék vizsgálata, valamint a szerkezeti egységek abszolút és relatív elhelyezkedése a lemmatizálással együtt azonos mértékben javította a puszta lemmatizáláshoz képest, 9%-os javulást hozva. A Köszönet szerkezeti egység felismerésében önmagában a lemmatizálással kaptuk a legjobb eredményt, a Lezárás azonosításához a legnagyobb mértékben az absztrakt címkék és a lemmatizálás járult hozzá, az egyedüli lemmatizáláshoz képest 15%-kal javítva a pontosságot. A Megszólítás szerkezeti egység felismerésében a legjobb eredményt a lemmatizálással és a szerkezeti egységek abszolút elhelyezkedésével értük el, a puszta lemmatizáláshoz képest 13%-kal jobb eredményt értünk el. A Probléma szerkezeti egység felismerésében a legjobb eredményt a lemmatizálás, a szerkezeti egységek abszolút és relatív elhelyezkedése, valamint a hosszúsága hozta, 15%-os javulást a puszta lemmatizáláshoz képest. Végül a Csatolmány felismerésében a legjobb eredményeket az absztrakt címkék, valamint a lemmatizálás és a szerkezeti egységek abszolút és relatív elhelyezkedése hozta.

A szerkezeti egységek egyenkénti vizsgálati eredményeit jelentősen javították, amikor ezeket a konfúziós mátrixból kiolvasható szisztematikus tévesztések szerint három nagy csoportba vontuk össze. Ezek azonosításában a lemmákat és az absztrakt címkéket vettük figyelembe. Az azonosításban a legjobb eredményt az SMO algoritmussal értük el. Ebben az esetben viszont nem tudtuk elkülöníteni egymástól a Probléma és az Egyéb körülmények szerkezeti egységeket, amit viszont szerettünk volna.

Meglátásunk szerint növelné a találati pontosság hatékonyságát, ha a szerkezeti egységek felismerését két lépésben végeznénk. Első lépésben az összevont kategóriák felismerése történne, majd második lépésben ezeket a szerkezetiegység-csoportokat bontanánk tovább az egyes önálló szerkezeti egységekre. Külön érdemesnek tartanám megvizsgálni a következőket: ige-főnév eloszlást a KoLe csoportban, valamint igeidőt és igemódot vizsgálni a ProElisEgyebElvarJav csoportban, ezzel javítani a Probléma és Egyéb körülmények egymástól szétválasztását, valamint az Elvárás leválasztását. Emellett szükségesnek látszik kézi annotálással jelölni az egyes szerkezeti egységekre jellemző kifejezéseket, konvencionalizálódott szókapcsolatokat, ezzel segítve a szerkezeti egységek pontosabb gépi felismerését.

4. Összefoglalás

A tanulmány elsődleges célja annak bemutatása volt, hogy milyen módon nyerhetők ki a tematikus kontextusra vonatkozó információk a panaszlevelekből felszíni jellemzők alapján. A panaszleveleket tehát szerkezeti egységekre bontottuk, amelyek a bennük előforduló nyelvi információ tematikus kontextusaként szolgáltak. Ezután azt teszteltük, hogy ezeknek a szerkezeti egységeknek a gépi felismerését milyen felszíni jellemzők segítik elő. A szokásos lexikai tulajdonságok mellett vizsgáltuk még a kifejezések szemantikai és grammatikai tulajdonságait is, valamint a szerkezeti egységek egymáshoz képesti és abszolút elhelyezkedését. A jellemző lemmák vizsgálatához képest az extra dimenziók vizsgálata átlag 11%-os

javulását eredményezett, amely az esetek kb. felében szignifikánsnak tekinthető. A legjobb eredményt az összevont szerkezetiegység-csoportokkal értük el.

Célunk volt még, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy szabadon alkotott szövegek esetében érdemes lehet a szerkezeti jellemzők figyelembevétele, tekintve, hogy a szövegen belüli tematikus kontextus felismerése pontosabb tartalmi kivonatolást tesz lehetővé.

Hivatkozások

1. Sperber, D., Wilson, D.: Relevance: Communication and Congition. Blackwell, Oxford (1986/1995)
2. Rott, H. In: Words in Context: Fregean Elucidations. Volume 23. (2000) 621–641
3. Bunt, H., Black, B. In: The ABC of computational linguistics. Benjamins, Amsterdam (2000) 1–46
4. Bibok, K., Németh T., E. In: Lexikai és kontextuális információk interakciója a megnyilatkozásjelentés megalkotása során. Blackwell, Szeged (2002) 335–368
5. Carston, R. In: Relevance Theory and the Saying/Implicating Distinction. MIT Press, Cambridge MA (2004) 633–656
6. Németh T., E., Bibok, K.: Interaction between Grammar and Pragmatics: The Case of Implicit Arguments, Implicit Predicates and Co-composition in Hungarian. Journal of Pragmatics **4** (2010) 501–524
7. Tátrai, S.: A kontextus fogalmáról. **128**(4) (2004) 479–494
8. Zsibrita, J., Nagy, I., Farkas, R.: Magyar nyelvi elemző modulok az UIMA keretrendszerhez. In: Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. (2009)
9. Quinlan, J.R.: C4.5: Programs for machine learning (1992)
10. John, G., Langley, P.: Estimating continuous distributions in bayesian classifiers. In: Proceedings of the Eleventh Conference on Uncertainty in Artificial Intelligence, Morgan Kaufmann (1995) 338–345
11. Platt, J.C.: Fast training of support vector machines using sequential minimum optimization. In: Smola (Eds.), Advances in Kernel Methods-Support Vector Learning, MIT Press (1998) 185–208
12. Holmes, G., Donkin, A., Witten, I.: Weka: A machine learning workbench. In: Proc Second Australia and New Zealand Conference on Intelligent Information Systems, Brisbane, Australia (1994)
13. Szili, K.: A kérés pragmatikája a magyar nyelvben. **126**(1) (2002) 12–30